

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Svar på remisspromemorian: Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program. U2017/03537/GV

Sammanfattning

Promemorian redovisar två huvuddelar vilka rör

- att det ska bli lättare att få grundläggande behörighet på ett yrkesprogram
- att ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan

Nationell Estetisk Kongress berör i detta svar endast den andra av dessa punkter, vilken har betydelse för vår kategori lärare, skolledare och annan personal vid estetiska program och utbildningar vid gymnasier i Sverige samt, och framförallt, kommande generationer gymnasister.

Indirekt lutar vi oss dock också mot den första delen av promemorian, de avsnitt som för fram förslaget att utöka yrkesprogrammen till 2600 eller 2700 poäng. Vi anser att det också kunde vara motiverat att, liksom gymnasieutredningen *En gymnasieskola för alla* föreslog 2016 (SOU 2016:77), införa ett obligatoriskt estetiskt ämne om 100 poäng och då ge utrymme för detta – utan att förändra poängtalet för Gymnasiearbetet – genom att öka poängtalet med 100 poäng.

Nationell Estetisk Kongress

- välkomnar förslaget att införa ett obligatoriskt estetiskt ämne för alla program i gymnasieskolan.
- anser att det inte är helt självklart med en annan lösning på det estetiska programmet, genom att tillföra resurser till andra ämnen, i stället för att även där införa det föreslagna ämnet estetiska uttryck.
- tycker att förslaget om att införa ett obligatoriskt estetiskt ämne om 100 poäng, såsom föreslogs i betänkandet av Gymnasieutredningen ”En Gymnasieutbildning för alla” (SOU 2016:77), var utmärkt.

Utredningens förslag är att:

- ett estetiskt ämne som benämns estetiska uttryck och som omfattar 50 gymnasiepoäng, ska ingå bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan, utom i det estetiska programmet. På estetiska programmet ska istället karaktärsämnena estetisk kommunikation samt konst och kultur ingå.

Nationell Estetisk Kongress tillstyrker att ett estetiskt ämne ingår bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan. Vi hade gärna sett att detta var på mer än 50 poäng.

Dock tycker vi inte det är självklart att som promemorian föreslår, en annan lösning ska ske på det estetiska programmet. Elever på det estetiska programmets olika inriktningar har ofta också ett stort intresse och kunnande inom andra inriktningar än den de själva går på. Vi som arbetar vid estetiska program ser att våra tidigare elever inte sällan hamnar i sitt yrkesliv inom andra estetiska områden än den inriktning de själva gick. Detta breda estetiska intresse skulle kunna befrämjas av möjligheten för eleverna att utvecklas genom kursen estetiska uttryck inom annat konstnärligt område än deras egen inriktning.

I kapitel 5 i promemorian, under rubriken *Det saknas ett estetiskt ämne i gymnasieskolans nationella program*, lyfts vissa partier och argument fram från gymnasieutredningen (SOU 2016:77).

I direktiven till utredningen betonade regeringen att estetik, kreativitet och förmåga att uttrycka sig konstnärligt är en tillgång i många yrken. Av direktiven framgick också att det är väsentligt att alla ungdomar får komma i kontakt med olika kulturella uttryck och möjlighet att utveckla sina skapande talanger. (sid. 49-50)

Nationell Estetisk Kongress vill understryka och ytterligare argumentera för detta genom att upprepa det vi skrev redan i vårt remissvar till gymnasieutredningen.

Det finns flera goda exempel och forskning som visar att de estetiska ämnena kan hjälpa elever att uppnå en djupare förståelse och starkare utveckling inom andra ämnen än de estetiska i skolan. Men vi anser också att de estetiska ämnena har ett mycket stort egenvärde, ett eget kunskapsområde som kan komma att få stor betydelse för samhällets kulturella, ekonomiska och demokratiska utveckling. En viktig aspekt är att betona värdet av kreativiteten i de estetiska lärprocesserna ur ett lärandeperspektiv och ett bildningsperspektiv samt utifrån de framgångsfaktorer som kan implementeras inom alla yrkesområden.

I vårt nutida informationstäta samhälle får berättelser och multimodala uttryck en allt större betydelse, både för samhällsbyggandet och för den enskilda individen. Vi möts av en växande ström av kommunikativa uttryck som människan måste lära sig att hantera. Utöver det skrivna ordet, som har varit skolans fokus de senaste hundra åren, har bilden, ljudet och kroppsspråket fått allt större betydelse i det moderna medielandskapet. Precis som det krävs tid och övning att utveckla förmågan att förstå, tolka och uttrycka sig med det skrivna språket, krävs det också tid och övning för att utveckla förmågan att hantera andra kommunikativa uttryck.

De estetiska ämnena är kommunikativa och viktiga för individens hela utveckling, kanske speciellt för ungdomar som söker och skapar sin identitet under gymnasieåren. I nedanstående text argumenterar vi kort för att de estetiska ämnenas viktiga kunskapsområden ska återinföras som obligatoriska i gymnasieskolan.

Det kulturella området

Den tydligaste kopplingen till EU:s nyckelkompetenser är Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer: *förmågan att uppskatta den kreativa betydelsen av idéer, upplevelser och känslor i ett antal medier, t.ex. musik, litteratur, visuell konst och scenkonst* (EUR-Lex, 2006). Vi menar att den kulturella kompetensen inte har implementerats på ett önskvärt sätt i den svenska gymnasieskolan. Därför anser vi att införande av ett nytt estetiskt ämne är den rätta vägen att ge Sveriges elever önskvärd kompetens. Från 2018 kommer PISA-tester även att inkludera "globala färdigheter" och kulturell medvetenhet enligt Andreas Schleicher, OECD:s utbildningsledare.

Schools need to prepare students for a world in which people need to work with others of diverse cultural origins, and appreciate different ideas, perspectives and values; a world in which people need to develop trust to collaborate across such differences; and a world in which people's lives will be affected by issues that transcend national boundaries.

(OECD 2016, s. 1)

Ett obligatoriskt estetiskt ämne ger större möjlighet att få in fler människor från olika socialgrupper och med olika bakgrund och kultur i det kulturella livet. Fler får möjlighet att känna sig hemma på teater, i konsthallar och konsertsalar, både som konsumenter och producenter av kultur och konst. Breddad rekrytering inom musik-, konst-, medie-, teater- och dansutbildningar på högre nivå är dessutom önskvärd.

Det ekonomiska området

De ungdomar som börjar gymnasiet idag är födda på 2000-talet, och de kommer att vara verksamma inom yrkeslivet till 2060-talet. De samhällsförändringar som kommer att ske fram till dess är svåra att överblicka, men vi behöver rusta ungdomarna för dessa förändringar. Förmågan till innovation, att kunna hantera, dokumentera, tolka och uttrycka sig med olika kommunikativa uttryck kommer förmodligen att bli något som de flesta människor har nytta av i sina framtida arbeten. Att träna dessa förmågor och att kommunicera sina kunskaper, är något eleverna tränar inom de estetiska ämnena. Varje medborgare behöver utbildas i gestaltning: att ge form åt, konstruera och synliggöra sin kompetens och sitt ämnesområde. Kommunikation är också invävt i flera av EU:s nyckelkompetenser, liksom i OECD:s ramverk för kommande PISA-mätningar – tänkta att spegla kunskaper för framtidens behov:

Effective and appropriate communication and behaviour, within diverse teams, is already a component of success in the majority of jobs, and will become an even bigger component over the years ahead. (OECD 2016, s. 3)

Allt fler människor skapar och konsumerar kultur i det moderna medielandskapet och vi kan redan se hur musik-, film- och dataspelsbranscherna har växt och fått allt större betydelse för länders ekonomi. Även inom den kommersiella kulturen är förmågan att skapa och förmedla berättelser genom olika kommunikativa uttryck av stor betydelse. Att tänka utanför boxen, att vara kreativ och se andra ingångar till problemlösning kommer att vara en absolut nödvändighet i den framtida konkurrensen på arbetsmarknaden. Att utveckla den kreativa förmågan sker bl.a. genom ett processinriktat arbete i de estetiska ämnena; att träna, utforska, våga misslyckas och sedan med hjälp av sina erfarenheter ta sig vidare. Det estetiska genomsyrar hela samhället och har potential att bidra till utveckling inom en mängd yrkesområden. Vi ser därför ingen anledning till att ett estetiskt ämne skulle exkluderas från gymnasieskolan.

Det demokratiska området

Samhället går mot en ökad segregering mellan människor med olika sociala bakgrunder, mellan små och större orter, mellan stad och land. Efter att det estetiska obligatoriska ämnet försvann från gymnasieskolorna finns inte dessa kunskapsområden representerade på alla gymnasieskolor eller ens i alla kommuner. Det betyder att den estetiska kompetensen idag främst finns på större skolor i större kommuner med estetiska program. Fortsätter trenden blir det bara elever i större städer, eller elever med föräldrar som har ett eget kulturintresse som möter de estetiska ämnena. Vi ser det som en viktig bildnings- och demokratifråga att alla elever ges möjlighet att möta kultur och att utveckla förmågan att tolka, skapa och uttrycka sig genom olika estetiska kulturella uttryck. Vi menar att det sker bäst genom ett obligatoriskt estetiskt ämne i gymnasieskolan för att på så vis nå de flesta av Sveriges ungdomar.

Tillgång till ett fritt och vitalt kulturliv är en förutsättning för ett öppet samhälle som främjar delaktighet och demokrati. Det är en bärande idé för regeringens samhällsbygge att kulturlivet behöver vara tillgängligt för fler och i hela landet. (Regeringen, 2016, 16 september)

Att fostra unga människor till goda demokratiska medborgare innebär bl.a. att alla elever får möjlighet att öva sin förmåga i att tolka och uttrycka sig med de kommunikativa uttryck eller språk, som används i dagens medielandskap. Ur ett demokratiskt perspektiv är det därför nödvändigt att ge alla unga människor flera språk och andra uttryckssätt än enbart det talade och skrivna språket. Förmågor och kunskaper inom de estetiska kunskapsområdena ger verktyg för att uttrycka sina tankar, känslor och åsikter men även för att läsa av och tolka vår omvärld. Kompetensen i att avkoda bilder, kroppsspråk och andra multimodala uttryck blir därmed viktig i dagens samhälle. Dans, teater, musik, bild och media är ämnena där eleverna kan ges både teoretiska kunskaper, möjlighet att praktiskt öva sig i att tolka andras uttryck och

att uttrycka sina egna åsikter med olika estetiska uttryck. De som behärskar flera olika uttryckssätt får större möjlighet att kommunicera med människor från olika delar av såväl övriga världen som vårt eget samhälle och därmed att påverka och delta i samhällsdebatten.

Betydelsen för ungdomars identitetsutveckling

I de estetiska ämnena har elever stora möjligheter att arbeta med och uttrycka sin egen identitet med de uttryckssätt som står eleven närmast, där de har lättast att uttrycka sig. När de arbetar med, ifrågasätter och prövar sin identitet, utvecklar de även det ”språk” och de uttryckssätt som de arbetar med. Som det uttrycks i OECD:s noggranna genomgång av forskningsstudier kring utbildning i estetiska ämnen, *Art for Art's Sake: The Impact of Arts Education* (OECD, 2013):

The main justification for arts education is clearly the acquisition of artistic habits of mind ...not only the mastery of craft and technique, but also skills such as close observation, envisioning, exploration, persistence, expression, collaboration, and reflection – the skills in thinking and creativity and the social and behavioural skills that are developed in the arts. (s. 14)

Att praktiskt öva sig i att uttrycka sin egen identitet, sina egna åsikter och att tolka andras uttryck samt att möta en publik som kan ge respons, ökar elevernas självkänsla. Ökad självkänsla gör det lättare att göra sin röst hörd i samhället. Ett vidgat register för möjligheter till kommunikation genom kreativa estetiska läroprocesser ger också större förutsättningar för människor att mötas över olika typer av gränser.

But no school should fail to educate its students to understand and respect cultural diversity. All young people should be able to challenge cultural and gender stereotypes, to reflect on the causes and solutions of racial, religious and hate violence and to help create tolerant, integrated societies. (OECD, 2016, s. 3)

Promemorian beskriver vidare hur Gymnasieutredningen i betänkandet SOU 2016:77 föreslog att poängen för gymnasiearbetet skulle tas bort, för att bereda poängutrymme för att ett gymnasiegemensamt estetiskt ämne skulle införas. Här anförs att

denna lösning har kritiserats av remissinstanserna, bl.a. Skolverket, Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Landsting. Ett argument mot Gymnasieutredningens förslag är att gymnasiearbetet riskerar att förlora i status när gymnasiepoängen tas bort.

Nationell Estetisk Kongress kan inte undvika att finna det resonemanget såväl tragiskt som anmärkningsvärt. Inser inte förslagsställarna vad det har inneburit i förlorad status för hela det estetiska området när det tidigare, och sedan folkskolans begynnelse, alltid funnits ett eller flera obligatoriska estetiska ämnen i skolan? (Arelid & Norberg, 2010; Lilliedahl, 2013)

Promemorians förslag är att ett estetiskt ämne som benämns estetiska uttryck och som omfattar 50 gymnasiepoäng, ska ingå bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan, utom i det estetiska programmet.

Som skäl för förslaget anförs att *ett estetiskt ämne stärker den gemensamma kunskapsbasen*. Skapande och praktisk-estetiska inslag i utbildningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att kommunicera med estetiska uttrycksmedel. Estetiska ämnen kompletterar gymnasieskolans breda bildningsuppdrag genom att eleverna blir mer förtrogna med konstnärliga och estetiska uttryck.

Nationell Estetisk Kongress har inga invändningar mot förslaget utan hänvisar till våra tidigare här ovan anförda argument.

Det är av stor vikt för såväl Sveriges ungdomar som landets socioekonomiska utveckling att gymnasieungdomar snarast åter ges stöd och möjlighet att utveckla sina konstnärliga, kreativa och estetiska förmågor och uttryckssätt.

Nationell Estetisk Kongress tillstyrker att ett estetiskt ämne ingår bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan. Vi hade gärna sett att detta var på 100 poäng, men viktigare än ytterligare förhållning är att ett dylikt ämne om 50 poäng införs.

För Nationell Estetisk Kongress, Lund 6 december 2017

Sverker Zadig
Kongressansvarig

Nationell Estetisk Kongress
Box 4
221 00 Lund

Referenser:

Arelid, C. & Norberg, M. (2010). *Estetiska ämnen och skolan: Ämnesintegrering, inläring och gruppdynamik ur lärarens perspektiv*. Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.

EUR-Lex, rekommendation för ett livslångt lärande (2006). Sammanfattning: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=URISERV%3Ac11090>
(hela dokumentet: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex:32006H0962>)

Lilliedahl, J. (2013). *Musik i (ut)bildning: Gränsdragningar och inramningar i läroplans(kon)texter för gymnasieskolan*. Örebro: Örebro universitetet.

OECD (2013). *Art for Art's Sake: The Impact of Arts Education*. Paris: OECD Publications. (Overview)
https://www.oecd.org/edu/cei/ART%20FOR%20ART'S%20SAKE%20OVERVIEW_EN_R3.pdf
(Hela rapporten: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264180789-en>)

OECD (2016). OECD proposal for the PISA 2018 Global Competence assessment
<https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>

Regeringen (2016). Regeringens satsning på ett mer jämlikt kulturutbud, budgetproposition 2017
<http://www.regeringen.se/artiklar/2016/09/regeringen-satsar-pa-mer-lokal-kultur-i-hela-landet/>